

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

за освітньою програмою професійного спрямування

Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності

на тему: «Облік та внутрішній контроль дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика»)»

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН групи М-1

Тітова Аліна Валеріївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Самострол Світлана Вячеславівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий консультант:

д.е.н., професор Лоханова Н.О. _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі фінансово-господарської діяльності кожне підприємство вступає в певні економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, в результаті чого відбуваються господарські операції, суттєвою складовою яких є дебіторська заборгованість. Виникнення такої заборгованості пов'язано із неплатежами та питаннями платоспроможності підприємств. Наявність значної частки такої заборгованості у складі активів суттєво погіршує фінансовий стан підприємства, відволікає грошові кошти з господарського обороту, що призводить до зниження темпів виробництва і результативних показників його діяльності, тобто супроводжується непрямими втратами його доходів.

Питання заборгованості завжди будуть актуальні, оскільки характер та коло операцій, що здійснюються з їх допомогою, постійно розширюються, бізнес наражається на нові ризики, на ринку з'являються нові інструменти.

Проблематиці обліку внутрішнього контролю та аналізу дебіторської заборгованості підприємств присвячено роботи низки українських та закордонних науковців: Матицина Н.О., Білик М.Д., Гуня В.О., Іванов Є.О., Дубровська Е.В., Крайник О.П., Сурніна К.С., Боровик О.А., Новикова Н.М., Лищенко О.Г. та інші.

Однак, незважаючи на підвищений науковий інтерес до проблем обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості і значну кількість наукових публікацій на дану тему залишаються дискусійними ряд питань, потребує удосконалення комплексний підхід їх вирішення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів організації та здійснення обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості, визначення проблемних питань теми, розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення систем обліку та внутрішнього контролю підприємства.

Для розкриття поставленої мети у кваліфікаційній роботі передбачається вирішити такі завдання:

- проаналізувати економічну сутність види та класифікацію дебіторської заборгованості;
- дослідити організаційні засади та проблематику обліку дебіторської заборгованості;
- розкрити теоретичні та проблемні питання оцінки дебіторської заборгованості;
- ознайомитись з особливостями обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, виявити недоліки та запропонувати шляхи їх усунення;
- визначити теоретичні та практичні аспекти внутрішнього контролю дебіторської заборгованості;
- оцінити стан внутрішнього контролю підприємства його проблемні аспекти та надати рекомендації щодо удосконалення;
- проаналізувати стан, склад та структуру дебіторської заборгованості підприємства;
- проаналізувати за допомогою моделювання процесу, що впливають на стан рентабельності підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є облік та внутрішній контроль дебіторської заборгованості на ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика».

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та організаційно-методичні проблеми, обліку, економічного аналізу та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. Під час написання роботи були використанні загальнонаукові та специфічні методи дослідження. Для детального вивчення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку були застосовані такі загальнонаукові методи: аналіз – для розкладання та деталізації об'єкта дослідження на окремі важливі елементи; синтез – для вивчення об'єкта у його цілісності, єдності та взаємозв'язку; індукція і дедукція; абстрактно-логічний метод і метод причинно-наслідкового зв'язку, а також метод аналогії – для удосконалення методики бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю; аналітичні методи – для виявлення основних тенденцій розвитку досліджуваного підприємства; розрахунок коефіцієнтів, застосування прийому порівняння та процедур моделювання – для виявлення критеріїв ефективності управління дебіторською заборгованістю і формулювання рекомендацій, впровадження яких дозволить поліпшити платоспроможність досліджуваного підприємства.

З метою систематизації та узагальнення інформації, крім загальнонаукових методів також використовувалися і специфічні методи дослідження: спостереження, класифікація даних тощо.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною та правовою базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регламентують облік, контроль і аналіз дебіторської заборгованості підприємства, а також матеріали періодичних та спеціалізованих видань з питань економіки, бухгалтерського обліку та контролю, автореферати дисертацій, дані первинного, аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, звітні показники і установчі документи Товариства з обмеженою відповідальністю «Вознесенська взуттєва фабрика».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступення магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 64 найменування та 16 додатків. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. Основний зміст викладено на 96 сторінках.

Робота містить: 29 таблиць, 2 рисунки та 2 формули.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи підготовлено публікації:

1. Тітова А. В. Стан сучасних інформаційних систем в Україні. *Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства*: матеріали доп. міжн. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 19 грудня 2020 р.). Запоріжжя, 2020. – С. 93-98.

2. Тітова А. В. Проблеми обліку кредиторської заборгованості на підприємстві та шляхи їх вирішення. *Потенціал економічного розвитку: фінансові та інноваційно-інвестиційні аспекти*: матеріали доп. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 листопада 2021 р.). – Дніпро, 2021. – готується до друку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості»* розглянуто економічну сутність, класифікацію та види дебіторської заборгованості, організаційні засади і проблематику обліку дебіторської заборгованості, теоретичні засади та проблемні питання оцінки дебіторської заборгованості.

У другому розділі *«Особливості обліку дебіторської заборгованості ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика»»* охарактеризовано діяльність підприємства, його організаційну структуру та облікову політику. Проаналізовано особливості обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, надано рекомендації, щодо його удосконалення.

У третьому розділі *«Теорія та практика внутрішнього контролю дебіторської заборгованості»* розглянуто теоретичні та практичні аспекти внутрішнього контролю дебіторської заборгованості, проведено оцінку стану внутрішнього контролю підприємства, визначено його проблемні питання і надано рекомендації щодо його удосконалення, проаналізовано стан, склад та структуру дебіторської заборгованості, виконано економіко-математичне моделювання процесів, що впливають на стан рентабельності підприємства.

ВИСНОВКИ

Одним із найважливіших чинників фінансової стабільності підприємства є стан дебіторської заборгованості, що виникає в ході здійснення економічних взаємовідносин з іншими суб'єктами господарювання. Розрахунки з контрагентами мають динамічний характер, а тому потребують постійного контролю і впливу з боку управлінського персоналу у загальній системі менеджменту підприємства.

Ця діяльність нерозривно пов'язана з обробкою великих потоків економічної інформації, яка значною мірою залежить від ефективності системи обліку на підприємстві. Адже для нормального управління і функціонування треба мати достовірну і своєчасну інформацію про стан дебіторської заборгованості, законність, підтвердженість господарських операцій.

Управління дебіторською заборгованістю – суттєвий елемент системи бухгалтерського обліку. Специфічний характер завдань управління дебіторською заборгованістю знаходить відповідне відображення в організаційній системі, яка передбачає аналіз виробничо-фінансової діяльності підприємства, господарське планування, продаж і контроль за реалізацією товарів, робіт, послуг.

Вивченням проблем особливостей обліку дебіторської заборгованості займалось багато науковців, кожний вбачав свою проблему та висував свої ідеї щодо вирішення.

Основні рекомендації щодо вдосконалення обліку, дебіторської заборгованості можуть бути такі:

1. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості.
2. Винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати.

3. Контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями.
4. Розширення системи авансових платежів.
5. Створювати резерв сумнівних боргів.
6. Своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості, до

яких, передусім, відносяться прострочена заборгованість покупців понад три місяці. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи обрано Товариство з обмеженою відповідальністю «Вознесенська взуттєва фабрика».

Основним видом діяльності підприємства є виготовлення шкіряного взуття – КВЕД 15.20 і роздрібна та оптова торгівля взуття – КВЕД 47.42.

За організаційною структурою ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» має: адміністрацію, бухгалтерію, відділ кадрів, виробництво, власний магазин та власне складське приміщення. Чисельність персоналу – 37 осіб.

Основними об'єктами організації облікового процесу є: облікові документи, технологія і забезпечення облікового процесу.

Дебіторська заборгованість товариства складається з поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та внутрішніх розрахунків. Вагому долю у складі дебіторської заборгованості підприємства займає саме товарна – за товари, роботи, послуги.

ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» реалізовує покупцям шкіряне взуття та заготівки верху взуття. З покупцями укладаються договори на поставку продукції. На підставі договору постачальник зобов'язується передати у власність покупця, а покупець зобов'язується прийняти продукцію та оплатити її на умовах цього договору.

Розрахунки за кожну поставлену партію здійснюються в безготівковому порядку. При купівлі продукції постачальник надає підприємству рахунок для оплати. Факт отримання продукції від постачальника фіксує накладна.

Синтетичний облік дебіторської заборгованості на ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» ведеться на рахунках 36 та 37. Аналітичний облік здійснюється у розрізі кожного дебітора підприємства.

Досліджуване підприємство не створює резерв сумнівних боргів.

Виходячи з усього вищезазначеного, облік дебіторської заборгованості на ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» ведеться з урахуванням специфіки ведення бухгалтерського обліку, але мають місце деякі недоліки.

Підприємство не здійснює достатнього поточного контролю термінів оплати. Зміст договорів з контрагентами не є досконалим та не міститься умов щодо протермінування оплат. Покращення потребує аналітичний облік розрахунків за субрахунком 377. Також, слід відмітити, що обліковою політикою підприємства передбачено створення резерву сумнівних боргів, а підприємство не створює його, що є порушенням норм облікових стандартів.

Для вдосконалення системи обліку та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» можна запропонувати такі процедури:

– контролювати співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості;

- розробити заходи щодо пошуку можливостей збільшення кількості покупців і замовників підприємства з тим, щоб зменшити масштаб ризику несплати боргів і, відповідно, створити інформаційну базу, що дасть змогу контролювати потенційних дебіторів, оцінити їх фінансовий стан на платоспроможність, ринкову репутацію тощо;

- ввести додаткові субрахунки до рахунку 37 за видами наданих сум матеріальної допомоги (3771 – поворотна матеріальна допомога, 3772 – безповоротна матеріальна допомога), що дасть можливість деталізувати необхідну інформацію;

- доповнити наказ про облікову політику підприємства щодо методу створення резерву сумнівних боргів, зазначити порядок віднесення заборгованості до сумнівної, визначити критерії її визнання сумнівною і джерела отримання інформації, визначити критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства;

- систематично проводити інвентаризацію заборгованості, що дасть змогу перевірити достовірність дебіторської та кредиторської заборгованості, відображеної в обліку підприємства.

На ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» не має окремого структурного підрозділу внутрішнього контролю, але внутрішній контроль ведеться безперебійно з початку виробництва та закінчуючи контролем реалізації продукції. Виконання контрольних повноважень відповідає функціональним обов'язкам окремих посад. За технологічний контроль на виробництві відповідає технолог, бухгалтерський контроль знаходиться під наглядом бухгалтерії, очолює його головний бухгалтер, на етапі реалізації – контроль виконують продавці.

Загальний контроль, його організація та здійснення належить керівнику підприємства. Якщо взяти до уваги дебіторську заборгованість, то вона підпадає під контроль бухгалтерії та керівника підприємства. Даний об'єкт контролю періодично перевіряється інвентаризаціями.

Для оцінки стану внутрішнього контролю та його ефективності на ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» нами було проведено тестування. За результатами тестування можна зробити висновок що, підприємство намагається постійно контролювати кожний процес, починаючи з виробництва продукції і закінчуючи її реалізацією. На кожній ділянці контроль здійснює відповідальна особа, яка несе відповідальність за нього та звітує директору.

Але було виявлено наступні недоліки:

- відсутність регулярної перевірки рахунків дебіторів за термінами оплати;

- недосконалість поточного контролю дебіторської заборгованості за термінами оплати;

- відсутність контролю та отриманням своєчасної інформації щодо виконання планових продаж і аналізу фактичних продажів.

Для покращення якості та оперативності внутрішнього контролю на ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» рекомендовано передбачити проведення поточного бухгалтерського контролю за заборгованістю: на основі бухгалтерських

записів в реєстрах обліку та даних первинних документів; безперервного спілкування з контрагентами, по яких існує дебіторська заборгованість в певному розмірі; проведення постійного аналізу платоспроможності потенційного дебітора; проводити постійний моніторинг та аналіз величини дебіторської та кредиторської заборгованості і їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Підприємству можна порадишити переглянути умови здійснення розрахунків з контрагентами, умов поставки, запровадити попередні аванси для покупців, які раніше протермінували оплату.

Стан дебіторської заборгованості, її розміри і якість значно впливають на фінансовий стан організації. Тому було проведений економічний аналіз показників підприємства.

Аналіз складу, структури і динаміки дебіторської заборгованості показав, що на підприємстві левину долю дебіторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи, послуги.

За аналізований період спостерігається тенденція росту цієї заборгованості, що може свідчити про зниження платоспроможності покупців та про велику кількість поставлених товарів без оплати.

Тому, підприємству рекомендовано переглянути дану статтю для зменшення дебіторської заборгованості, шляхом запровадження заходів нагадування боржникам про існуючі борги та відпуском продукції тільки за умови передплати оплати, особливо тим покупцям, які раніше вже затягували з оплатою.

Аналіз фінансової стійкості підприємства показав, що за обраний період ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» знаходилося у кризовому стані. Кризове становище спостерігається, як у 2019 році, так і у 2020 році, але все-таки стан підприємства у 2020 році набагато скрутніший.

Слід відмітити, у 2020 році прослідковується значне зменшення власного капіталу, необоротних активів, власних оборотних коштів та запасів. Це зниження пояснюється явищем локдауну, коли підприємство було змушене припинити виробництво. Відбувалося звільнення працівників виробництва, припинилось виготовлення продукції, а підприємство існувало за рахунок продажів виготовленої продукції, яка залишилась на складах.

Таким чином, підприємство протягом двох років має кризисне фінансове положення, тобто для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування і підприємству загрожує банкрутство.

За результатами економіко-математичного моделювання впливу факторів на рентабельність продажу ТОВ «Вознесенська взуттєва фабрика» за допомогою регресійно-кореляційного методу аналізу можна надати пропозиції для покращення ефективності господарської діяльності підприємства:

- не допускати збільшення тривалості оборту дебіторської заборгованості (здійснювати постійний контроль за величиною дебіторської заборгованості з метою уникнення її нераціонального збільшення, слідкувати за порушеннями покупцями платіжної дисципліни та відповідних умов договору, стимулювати вчасне погашення заборгованості покупцями за допомогою системи знижок);

– збільшувати маржинальний дохід за рахунок збільшення виручки від реалізації товарів (шляхом змін у асортименті та цінній політиці, підвищення ефективності роботи маркетингового відділу підприємства, пошук нових ринків збуту) та оптимізації операційних витрат.